

N:o 3.

Ank. till Riksd. Kansli d. 23 Mars 1869, kl. 1 e. m.

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande N:o 2, med anledning af väckt motion angående ändring i Kongl. Cirkuläret den 27 September 1804 i fråga om värdskapet till kronohemman i det fall, då hemmanet af åbo till följd af begånget brott blifvit förverkadt.

Uti en till Utskottet remitterad motion, N:o 10, har Herr *Almquist, E. V.*, — under förmälan hurusom genom Kongl. Cirkuläret den 27 September 1804 vore stadgad att, i händelse en för tjufnad eller dylikt nesligt brott dömd kronoåbo egde antingen myndig son eller måg, som funnes skicklig och kunde värdskapet, med skyldighet att försörja moder och minderåriga syskon, emottaga, en sådan son eller måg borde under föreskrifna vilkor, då ej annan i sin rätt derigenom lede, värdskapet uppdragas, och den brottslige derifrån vika — anført att till följd af berörda stadgande stundom inträffade, att vanfrejdade personer komme att å kronohemman kvarstadna, enär vilkoret för åborättens öfverflyttande från en för brott dömd kronoåbo till dess myndige son eller måg endast bestode deri, att denne sednare åtog sig att försörja moder och omyndiga syskon, hvilket svårligen kunde försiggå på annat sätt, än att dessa å stället kvarbodde och der njöto sitt underhåll, tillika med den vanfrejdade fadren. Öfverlåtelse af åborätten från den brottslige fadren till dess son eller måg blefve således utan annan betydelse, än att den brottsliga familjen genom den nye åboen komme att med än flera medlemmar ökas och ställets knappa afkastning, som antagligen icke sällan bidragit till den äldre åboens brottslighet, blefve ännu otillräckligare för den större personalen, som derigenom snart bringades i än djupare elände.

Med afseende å dessa olägenheter och deras menliga inverkan på befolkningens moralitet och rättskänsla, och då större förmåner icke borde tillerkännas barn och efterkommande till kronoåbo, som genom brottslighet förverkat sin besittningsrätt än barn efter åbo, som till följd af bristande tillgång blifvit urståndsatt att

för någon tid fullgöra de byggnads- och odlingskyldigheter, som betingade åbo- rättens bibehållande, har motionären hemställt, det Riksdagen för sin del ville besluta en sådan ändring af föreskrifterna i ofvanberörda Kongl. Cirkulär, att krono- åbo, som dömes till ansvar för tjufnad eller annat nesligt brott, skall derigenom anses hafva förverkat all rätt till hemmanets vidare innehafvande för sig, hustru, barn och efterkommande; dock att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, om sådan åbo hade hustru och oförsörjda barn i torftiga omständigheter, skulle ega att, efter noggrann pröfning, bestämma om och till hvad belopp nya åboen, under en tid af högst 10 år, skulle till företrädarens hustru och barn utgifva något underhåll.

Utskottet, som, för bedömande af denna fråga, förskaffat sig kännedom af de för kronohemman och för krononybyggen i de Norrländska länen gällande Kongl. Författningar, Cirkulärer och Bref, har dervid inhemtat: att bestämmelser i sär- skilda delar för *krononybyggen* saknas, till följd hvaraf samma stadganden, som gälla för *kronohemman*, äfven, under vissa förhållanden, blifvit på krononybyggen tillämpade, hvaraf händt, att nybyggarens skyldigheter och rättigheter icke alltid så bestämdt blifvit från kronohemmans-åboens särskiljda, som med fastigheternas olika natur och dem åtföljande egenskaper varit öfverensstämmande.

Då nemligen kronohemmans-åboen innehar hemmanet med betryggad be- sittningsrätt, mot erläggande till Kronan af den skatt och ränta, som blifvit det- samma åsatt och med åliggande att hemmanet till åbyggnad och jord väl under- hålla och bruka, samt allmänna lagen för åsidosättande af dessa skyldigheter i vissa fall stadgar böter och bestämmer, huru bristerna hjälpas skola, men endast vid svårare försummelse och efter domstols pröfning straffar med åborättens förlust; så innehafves kronobygge endast under vilkorlig besittningsrätt, eller så vida inne- hafvaren fullgör vissa årliga, vid syn, före ställets anläggning till bestämdt värde uppskattade byggnads- och odlingsarbeten. Nybyggaren, som, mot fullgörande af berörda arbets-skyldigheter, af Staten tillgodonjuter 8 tunnor korn i odlingshjälp och derjemte i underhållsbidrag för hvarje af de barn han eger öfver 4 men under 15 års ålder $\frac{1}{2}$ tunna spanmål årligen, intildess det yngsta blifvit sex år gammalt, samt rättighet att, utan afgift till Staten, årligen afverka så mycket skog till afsalu på ställets egor eller, der afvittring icke skett, på stället omgifvande, i författning till vidden bestämd, kronomark, som, med skogens framtida bestånd, kan af jägeritjensteman utsynas, förverkar besittningsrätten till stället, om något af de bestämda byggnads- och odlings-skyldigheterna eftersättes, hvilket af krono- betjeningen vid syn, som hvarje tredje år å stället förrättas, undersökes, och är han derjemte skyldig ej endast att, utan någon ersättning för den kostnad och det arbete han å stället användt, frångå detsamma, utan ock att återgälda den odlings- och barnuppfostrings-hjälp han erhållit, hvarefter lägenheten under lika vilkor till annan dugligare åbo öfverlemnas. Det värde, stället genom bebyggande och upp- arbetande småningom erhåller, kan därför icke betraktas såsom nybyggarens tillhö- righet utan såsom Statens egendom, åstadkommen genom de arbeten nybyggaren,

mot erhållna förmåner, är skyldig utgöra, intilldess alla de bestämda byggnads- och odlings-skyldigheterna blifvit fullgjorda och nybygget mot skatt och ränta till Staten i jordebok till hemman öfverföres.

Häraf framgår således, att, då upplåtelsen af *kronohemman* under stadgad åborätt i sjelfva verket innefattar ett emellan Kronan och åboen afslutadt kontrakt, som icke af Kronan kan, utan domstols pröfning och beslut, upphävas, hemmanet måste betraktas såsom en åboens tillhörighet, hvilken svårligen kan beröfvas hans hustru, barn eller andra rättsinnehafvare, derföre att han genom begånget brott, för sin enskilda person, förverkat åborätten till hemmanet; hvaremot, då upplåtelse till *nybyggesanläggning* af obebyggda och ouppodlade Kronans marker till sitt bestånd är så vilkorlig, att innehafvaren icke kan anses ega någon del i nybyggets värde, förrän detsamma till hemman öfvergår, ingen af nybyggarens slägt eller rättsinnehafvare kan ega grundade anspråk på nybyggets öfvertagande, om besittningsrätten dertill af honom förverkas.

Endast såsom gemensamt vilkor för kronohemmansåbo och krononybyggare är stadgadt, att ingen får till sådan antagas eller såsom sådan bibehållas, som ej med vederbörande presterskaps betyg styrker sig ega god kristendomskunskap och oklandrad frejd.

Hvad nu motionärens framställning beträffar, så, ehuru stadgandet i det ifrågavarande Kongl. Cirkuläret uppenbarligen afser, ej endast att hindra vanfrenjdade och för brott straffade personer att innehafva och besitta Kronan tillhöriga lägenheter, utan ock att förebygga det sådana må utgöra tillhåll för personer, som kunna vara för allmänna säkerheten vådliga eller genom sitt brottsliga föredöme för befolkningen i orten skadliga; och de af motionären antydda olägenheter deraf, att kronohemman, hvilket åbo genom brottslighet förverkat, af dennes myndige son eller måg öfvertages, ej kunna bestridas; har Utskottet likväl, med hufvudsakligt afseende på eganderättens helgd äfven för dem, hvilkas familjefader genom brottslighet förverkat en del af sina medborgerliga rättigheter, ansett att, hvad angår åborätt till kronohemman i nu ifrågavarande fall, någon inskränkning i de stadganden, som Kongl. Cirkuläret den 27 September 1804 innehåller, icke skäligen bör ega rum;

hvaremot, då anförda olägenheter hufvudsakligast torde förekomma vid nybyggen, hvilkas i allmänhet svaga beskaffenhet lemna brukaren ett alltför knappt bröd i ersättning för hans möda, hvilken omständighet antagligen bidrager att inleda nybyggaren i sådan brottslighet som här är i fråga, och då berörda Cirkulär uteslutande afser förhållandet vid kronohemman, anser Utskottet, att bestämda föreskrifter, huru med kronony bygge skall förfaras, då innehafvaren för tjufnad eller annat gröfre brott förverkar besittningsrätten, äro af behof påkallade.

Med stöd af denna utredning synes det Utskottet, att krononybyggare, som föröfvat stöld eller annat gröfre brott, derigenom bör anses hafva förverkat besittningsrätten till nybygget ej allenast för sin egen person, utan jemväl förmånsrätten

dertill för hustru, om hon blir enka, och barn; hvaremot, då det vore obilligt, att, om någon af desse önskade nybygget öfvertaga och dertill befunes i alla afseenden lämplig, denne skulle endast för slägtskapen till nybyggets förre brottslige innehafvare från en sådan förmån uteslutas, har Utskottet i här förutsatta fall ansett det böra åt Konungens Befallningshafvande öfverlemnas att till innehafvare af nybygget antaga den person bland de sökande, som, utan afseende å slägtskapsförhållanden med förre innehafvaren, dertill pröfvas lämplig.

Men då oskattlagda krononybyggen numera lära förekomma, snart sagdt, endast inom de Norrländska provinserna, har Utskottet föreställt sig, att de stadganden, hvilka i nu omförmälda afseende kunna vara af behovvet påkallade, lämpligen böra intagas i den författning beträffande anläggning och skattläggning af krononybyggen i de norra provinserna samt nybyggares rättigheter och skyldigheter med afseende på nybyggets upparbetande och öfverlåtelse i vanliga fall m. m., hvartill Kongl. Maj:t, efter hvad Utskottet tror sig känna, på grund af Rikets Ständers underdåniga framställningar den 11 Augusti 1860 och den 25 Juli 1863, låtit utarbета fullständigt förslag, och hvilken Kongl. Författning snart nog lærer kunna vara att förvänta.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet värdsamt föreslå:

att Riksdagen, med återopande af hvad beträffande besittningsrätt till krononybyggen här ofvan blifvit anfördt, måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, om och hvilka bestämdare föreskrifter angående besittningsrätten till krononybygge i det fall, då innehafvaren genom tjufnad eller annat föröfvadt gröfre brott förverkar densamma, än nu finnas, må vara af behovvet påkallade, och i sådan händelse i sammanhang med den författning, hvilken Kongl. Maj:t, med anledning af Rikets Ständers underdåniga skrivelser den 11 Aug. 1860 och den 25 Juli 1863 torde komma att utfärda angående nybyggesförhållandena i de Norrländska provinserna, jemväl låta meddela de föreskrifter, hvilka i ofvanberörda hänseende kunna anses af behovvet påkallade.

Stockholm den 22 Mars 1869.

På Utskottets vägnar:

E. V. Almquist.